

Na tiskovni konferenci Slovenskega etnološkega društva, ki je 8. 3. 1995 potekala v KIC-u Križanke v Ljubljani, je bilo predstavljenih 25 knjig z etnološko tematiko, ki so izšle v letu 1994. Na žalost lahko objavimo le del takrat pripravljenih poročil, ker so bile nekatere knjige predstavljene ustno. Večinoma ne gre za recenzije knjig v pravem pomenu besede, temveč za poročila, ki opozarjajo na etnološke književne izdaje. Pogled na bogato etnološko knjižno bero iz zadnjega obdobja nam poleg zadovoljstva daje tudi upanje, da se bo tako obilna produkcija etnologov in etnologinj nadaljevala tudi v prihodnje.

Uredništvo

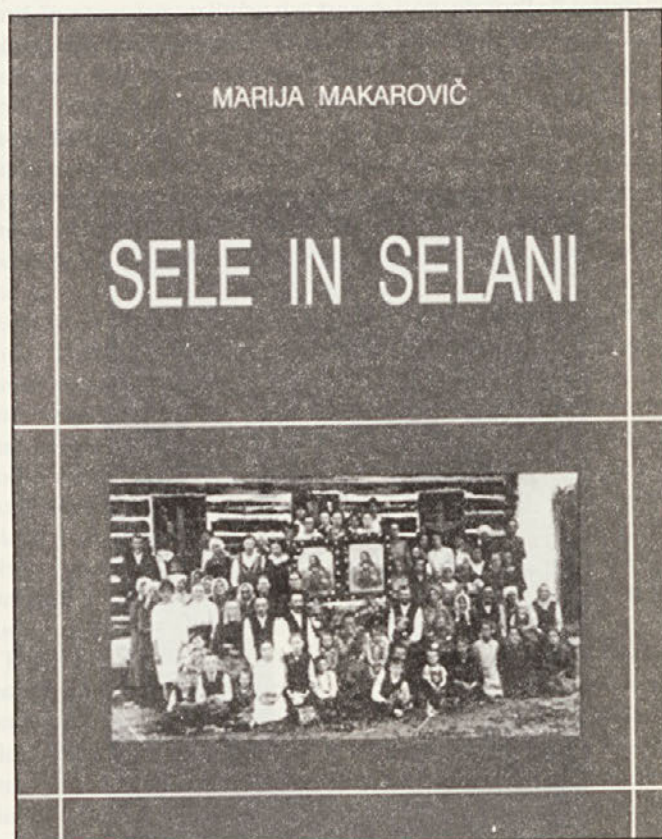
Slavko Kremenšek

UVODNA BESEDA OB PREDSTAVITVAH ETNOLOŠKIH KNJIG

Najprej bi rad izrazil zadovoljstvo, da je Slovensko etnološko društvo sprejelo pobudo, da na kratko predstavimo etnološko znanstveno in strokovno bero določenega obdobja, v pričujočem primeru hero leta 1994. To se mi zdi zelo pomembno iz dveh razlogov. Prvič, zaradi velike razvejanosti in polivalentnosti etnološke vede je celo v okviru stroke razmeroma težaven pregled nad vsem, kar v teku leta izide izpod naših peres. In drugič, kot je poznano, se še zlasti v zadnjem času pojavljajo določeni kritiki, ki poskušajo, zdi se mi, sistematično zmanjševati pomen raziskovalne dejavnosti etnologov. Tudi zato se zdi nujno, da tu in tam, recimo enkrat na leto, mimo parcialnih predstavitev posameznih na novo izišlih del, ki jih organizirajo izdajatelji in založniki, predstavimo naše publicistične uspehe v celoti. Mimo posameznih del, recimo posameznih dreves, je koristno in celo neogibno poznati tudi celoto, tudi gozd.

Zavoljo navedenega razloga bi z vidika etnologije kot relativno celovitega ustroja sredi drugih humanističnih ved skušal oceniti pomen štirih del, ki so izšla v letu 1994. Gre za obsežno knjigo **dr. Marije Makarovič** z naslovom *Sele in Selani* ter podnaslovom *Narodopisna podoba ljudi in krajev pod Košuto*, ki sta jo izdala Krščanska kulturna zveza in Inštitut Narodopisnega društva Urban Jarnik iz Celovca. Gre nadalje za dvojico del iz serije Etnološka topografija slovenskega etičnega ozemlja - 20. stoletje, za knjigi **Občina Izola Bogdane Tome Marinac** in **Občina Metlika Marjetke Balkovec**. Izdajatelj je Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Tovrstni topografski pregledi, ki štejejo doslej 17 knjig, so sestavina dolgoročnega projekta Način življenja Slovencev v 20. stoletju. Med dela, ki sodijo v navedeni projekt, pa smo prišteli diplomsko delo **Bernarde Potočnik Hmeljnik**. Podnaslov tega dela, ki je izšlo kot 22. zvezek Knjižnice Glasnika SED in ga je založil Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, je *Način življenja plemiške družine Wambolt von Umstadt med prvo in drugo svetovno vojno*.

Za vsa štiri omenjena dela lahko rečemo, da so sad dolgoročnega prizadevanja slovenskih etnologov kot širše strokovne skupnosti pa tudi individualnih prizadevanj in osebnih načrtov, pri čemer pa nekateri skupnostni ambiciji vendarle ni mogoče spregledati. Tako je tudi s tega vidika nedvomno zelo zanimivo delo kolegice **Makarovičeve**, ki je za obravnavo tako imenovane "narodopisne podobe" Mengša in njegove okolice iz leta 1958 k etnološki podobi Slovencev prispevala

- med drugim, seveda - še dela za Kostanjevico, Strojno, Predgrad, Črno in sedaj za Sele. Če so jo v prvem delu, ki smo ga omenili, še zanimala zgolj "pričevanja ljudske kulture", je v nadaljnjih delih opazna veliko večja skrb, da bi bili obravnavani pojavi prikazani obstoječi socialni diferenciranosti ustrezno in v skladu z njihovim spreminjanjem v času. Poleg tega gre za določen oz. delen prenos poudarka od reči in stvari na ljudi, kar je razvidno pri štirih zadnjih monografijah in tako tudi pri delu *Sele in Selani* že iz njihovega naslova. Temu ustrezen je tudi notranji ustroj avtoričinih t. i. "narodopisnih podob" obravnavanih krajev in ljudi. Dr. Makarovičeva je vseskozi upoštevala težnje v novejši slovenski etnologiji, ki so prišle v najbolj detajlirani obliki do izraza

v vprašalnicah za etnološko topografsko delo iz sredine sedemdesetih let. Svoja načela glede etnoloških študij, kakršna je knjiga Sele in Selani, pa je razložila na posvetu o krajevnih monografijah, ki smo ga pripravili pred poldrugim desetletjem. In teh načel se drži. To pomeni, da so v njenih "narodopisnih podobah" zajeti kolikor mogoče vsi kulturni pojavi, ki zanimajo etnologe, in so upoštevana tudi starejša obdobja, ne le zadnje stoletje. Knjiga Sele in Selani v tem pogledu še prednjači, saj je v njej zbranih enormno število podatkov, tudi takih, ki se nanašajo na čas od začetka novega veka naprej. Njena dela, delo Sele in Selani pa še posebej, so tako pravcata etnološka enciklopedija izbranih krajev, ki bodo spričo obsega vloženega dela težko našla posnemovalce. Iz njih je po posameznih kulturnih sestavinah in kulturnih kompleksih razvidno, kaj vse je bilo skozi novoveško obdobje značilno za obravnavane prostore in za ljudi, ki so jih naseljevali oz. jih naseljujejo. Pač glede na povednost uporabljenih virov. Toliko o knjigi dr. Makarovičeve.

V nekem smislu sta omenjenemu delu podobni topografiji občine Izola **Bogdane Tome Marinac** in občine Metlika **Marjetke Balkovec**. Podobnost je v težnji po prezentaciji čim večjega števila etnološko relevantnih data. Razlika pa je pred-

vsem v tem, da gre pri seriji Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja za omejevanje na obdobje zadnjih sto let, pravzaprav na naše stoletje, in za zajetje bistveno širših območij, to je občin, kakršne smo poznali do konca lanskega leta, in njim bolj ali manj ustreznih okolišev v zamejstvu. Ker so v tem okviru s svojimi topografskimi prikazi sodelovali različni avtorji, je bilo treba že na začetku akcije vsebinsko obravnav strogo normirati. Tako srečujemo v vseh tovrstnih delih enaka zaglavja: opredelitev obravnavanega območja, notranji ustroj, demografski razvoj, gospodarski razvoj, spreminjanje poklicne in socialne sestave prebivalcev, uvajanje novosti, razkroj in stopnja ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe ter ocena etnološke preučeniosti območja s predlogi za nadaljnje delo. Čeprav po nadrobnosti obravnave ni primerjave med, recimo, knjigo Sele in Selani na eni strani in obema topografskima zvezkoma za občini Izola in Metlika na drugi, sta obe obliki dela vendarle kompatibilni. To pač za območja, kjer sta bili obe zvrsti raziskav opravljene. Tako kaže ob knjigi Sele in Selani omeniti, da smo pred leti dobili tudi etnološko topografijo za Rož Majde Fister. Topografija občine Metlika Marjetke Balkovec pa dopolnjuje topografijo občine Črnomelj, ki jo je že pred leti napisal Andrej Dular. Topografski prikaz Bele krajine je potemtakem s knjigo kolegice Balkovčeve opravljen v celoti. Ker je topografska obravnava občine Izola za Obalo doslej edina, jo kaže jemati pač kot sondažo obalnega območja. In tako je še na vrsti drugih območij Slovenije, pri čemer bo iz več razlogov - kljub sprva bistveno večjim ambicijam - tudi ostalo.

Naslednje in poslednje delo, o katerem želim reči besedo, je etnološka obravnava načina življenja plemiške družine Wambolt med svetovnima vojnama na gradu Hmeljnik. Čeprav smo v slovenski etnologiji že konec petdesetih let jasno poudarili, da nas zanima vsakdanje življenje vseh tistih družbenih slojev in skupin, ki dajejo neki etnični skupini vsakokratni specifični značaj, torej poleg kmečkega prebivalstva tudi delavstvo, meščanstvo, tudi plemstvo, raziskave nekaterih slojev dolgo časa niso prav stekle. Razloge je težko pojasniti. Dejstvo je le, da smo šele lansko leto dobili v obliki izpopolnjene diplomske naloge, za katero je avtorica **Bernarda Potočnik** dobila tudi letošnjo študentsko fakultetno Prešernovo nagrado, prvo daljšo in poglobljeno razpravo o načinu življenja določene plemiške družine v novejšem času na naših tleh. Prikaz je dovolj detajliran in obenem celovit, pri čemer sta upoštevana oba različna življenjska sloga, ki sta se na gradu srečevala in sta odsevala tedanje družbene razmere in jih obenem soustvarjala. Tu mislim na način življenja hmeljniških barones in baronov ter tistih okoličanov in drugih, ki so bili delavci na gradu. Ena od kritičnih osti, da v našem zanimanju nismo dovolj celoviti, bo z objavo tega dela morala nujno odpasti.

občina
IZOLA

ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA SLOVENSKEGA
ETNIČNEGA OZEMLJA - 20. STOLETJE